

УДК 330.322

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ
ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ****Копитько О.О., к.т.н.***E-mail: kopytko@yandex.ru**Національна академія державного управління при Президентові України
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління*

У статті досліджуються ключові фактори формування позитивного інвестиційного клімату в країнах регіону Центральної та Східної Європи. Виділяються найважливіші фактори, що використовуються ОБСЄ для визначення сприятливого стану інвестиційного клімату територій, серед яких сприятливі економічні умови, ступінь розвиненості інфраструктури, якість належного управління, а також рівень політичної стабільності, верховенство закону, ступінь довіри до влади і якість нормативно-правового середовища. Розглядаються додаткові інструменти захисту іноземних інвестицій, що застосовуються для стимулювання економічного розвитку територій в цих країнах. Обґрунтовуються переваги можливостей впровадження інноваційних підходів європейської практики управління позитивними змінами інвестиційного клімату таких, як використання системи інвестиційних стимулів на територіях із спеціальними умовами функціонування, створення спеціалізованих агентств стимулювання інвестицій та укладання територіальних інвестиційних договорів при вирішенні актуальних проблем управління розвитком територій в Україні

Ключові слова: публічне управління, сталий розвиток територій, інвестиційний клімат, інноваційні підходи

UDC 330.322

**INNOVATIVE APPROACHES TO INVESTMENT CLIMATE
CHANGES MANAGEMENT****Kopytko O.A., PhD in Engineering***E-mail: kopytko@yandex.ru**National Academy of Public Administration under the President of Ukraine
Dnepropetrovsk Regional Institute of Public Administration*

The key factors of positive investment climate formation in the area of Central and Eastern Europe have been researched in the article. The most important factors used by the OSCE to determine a favorable state of the investment climate areas have been grounded, among them favorable economic conditions, the degree of infrastructure development, the quality of good governance, as well the level of political stability, rule of law, degree of trust to the authorities and the quality of regulatory environment. Additional tools of foreign investments protection, which are applied for economic development stimulation in the areas mentioned above, have been considered. The author have grounded the advantages of

the European experience regarding innovative approaches to investment climate changes management and its implementation in Ukraine, such as the use of the system of investment incentives in areas with special conditions of operation, creation of specialized agencies to stimulate investments and conclusions of the territorial investment contracts for acute problems solution while managing development of the Ukrainian areas

Keywords: public administration, sustainable development of territories, investment climate, innovative approaches

Актуальність проблеми. Формування позитивного інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать динаміка соціально-економічного розвитку, поєднаного з демократизацією всіх складових суспільного життя, та можливість підвищення рівня життя населення і забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина незалежно від місця проживання, а також поглиблення процесів ринкової трансформації на основі підвищення ефективності використання потенціалу регіонів і подолання депресивного стану окремих територій [2].

В сучасних умовах глобалізації економічне зростання і створення нових робочих місць у країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою визначаються двома основними факторами – прямими іноземними інвестиціями (ПІІ) і розвитком малого та середнього підприємництва (МСП). ПІІ являють собою найбільше джерело зовнішнього фінансування країн, що розвиваються. Сприятливий інвестиційний клімат як сукупність умов, що дає зарубіжним і вітчизняним компаніям можливість займатися підприємництвом і отримувати прибуток в даній країні, має найважливіше значення для залучення ПІІ та розвитку МСП.

Протягом останнього десятиріччя за часткою надходжень прямих іноземних інвестицій (ПІІ) регіон Центральної та Східної Європи (далі – ЦСЄ) посідає лідируючі позиції порівняно з іншими регіонами світу, передусім, завдяки доволі ефективному законодавчому і регуляторному середовищу, розвинутій інфраструктурі, динамічній фінансово-банківській системі, суттєвій підтримці національних агентств сприяння іноземним інвестиціям і торгівлі тощо [5].

В Україні основними причинами виникнення проблеми низької інвестиційної активності є:

– несприятливі умови для інвестування, зокрема, недосконале законодавство з питань захисту права власності, адміністрування податків,

отримання у власність земельних ділянок, провадження підприємницької діяльності та здійснення контролю за нею;

- недостатній рівень державної підтримки інвестиційної діяльності, неналежним чином розвинута система підготовки інвестиційних програм і проектів для надання державних інвестицій;
- нерозвинутість інвестиційного ринку та інфраструктури;
- відсутність дієвих механізмів державно-приватного партнерства в інвестуванні [3].

Усвідомлюючи важливість поліпшення інвестиційного клімату в Україні, головним завданням на короткострокову перспективу є удосконалення необхідної правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Для цього необхідно здійснити низку першочергових заходів з формування єдиних стратегічних цілей та послідовності економічних реформ, забезпечення незмінності та гарантованості захисту прав і свобод інвестора [7].

Аналіз останніх наукових досліджень. Питанням залучення інвестицій в економіку України та удосконалення її інвестиційного клімату присвячені наукові праці А. Баранецького, І. Бланка, А. Бутнярова, О. Гаврилюка, В. Грідасова, А. Даниленка, М. Дацишина, М. Жука, Л. Збразької, М. Мельника, А. Музиченка, А. Присяжнюка, А. Рибачака та інших. Аналіз цих праць дає підстави для висновку, що недостатнім є стан наукового опрацювання проблеми ефективного залучення зовнішнього інвестиційного ресурсу при вирішенні актуальних питань управління розвитком територій в Україні.

Метою роботи є дослідження інноваційних підходів європейської практики формування позитивного інвестиційного клімату та можливостей їх застосування щодо забезпечення сталого розвитку територій в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Інвестиційний клімат – сукупність економічних, правових, регуляторних, політичних та інших факторів, які у кінцевому рахунку визначають ступінь ризику капіталовкладень та можливість їх ефективного використання [4]. Ключовими складовими формування сприятливого інвестиційного клімату в країнах регіону ЦСЄ є низка інституційних факторів, що забезпечують стійкий фундамент для розвитку як інвестиційних процесів, так і стабільності економічного розвитку країн. На цих факторах слід зупинитись окремо.

Політична та економічна стабільність. Усі країни ЦСЄ дотримуються демократичної моделі розвитку, а економічна політика є передбачуваною і послідовною. Незалежні центральні банки проводять виважену монетарну політику, яка сприяє стабільності національних валют.

Членство низки країн в Організації економічного співробітництва та розвитку і членство чи асоціація з Європейським Союзом (ЄС) обмежують простір для дискримінаційної політики і вимагають надання рівних прав для вітчизняних та іноземних підприємств. Загальні режими прогресивно були доповнені законами, які регулюють специфічну діяльність (банківська справа, страхування, фондові біржі, права інтелектуальної власності, вільні економічні зони і промислові парки і т. ін.), що сприяло подальшому наближенню регуляторного середовища до норм розвинених ринкових економік.

Використання геостратегічного потенціалу. Розширення ЄС на схід значно підвищило привабливість країн ЦСЄ для іноземних інвесторів. Прийняття актів ЄС вирівнює правове та регуляторне середовище країн ЦСЄ з ЄС, що зменшує ризики для ПІІ в ЦСЄ й надає важливу перевагу перед іншими ринками, що розвиваються, де інтелектуальні права власності залишаються слабо забезпеченими. Розширення ЄС також забезпечило доступ нових членів співтовариства до структурних фондів ЄС, що прискорює модернізацію місцевої інфраструктури і спрощує процес транспортування і логістики для іноземних багатонаціональних компаній.

Відсутність дискримінації іноземних юридичних осіб. Національний режим для іноземних інвесторів є основною правовою нормою в країнах ЦСЄ. В усіх країнах юридично закріплено однакове ставлення до іноземних та національних юридичних осіб в усіх сферах, зокрема і в процесі приватизації державного майна, за винятком оборонної та банківської галузей. Національний режим для іноземних інвесторів гарантує їм вільний доступ на внутрішні ринки і дозволяє брати участь у приватизації. Крім того, протягом перехідного періоду, країни ЦСЄ погодилися не вводити жодних нових дискримінаційних заходів.

Захист інвестицій та прав власності. Заходи щодо створення сприятливого інвестиційного клімату на національному рівні доповнені укладенням міжнародних угод, спрямованих на забезпечення додаткових гарантій лібералізації і правового захисту для іноземних інвестицій. Країни ЦСЄ уклали значну кількість двосторонніх інвестиційних угод і угод про уникнення подвійного оподаткування з більшістю важливих країн-

партнерів. Крім того, всі країни ЦСЄ приєдналися до Конвенції про визнання й приведення у виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йоркська конвенція) і ратифікували Конвенцію по врегулюванню інвестиційних суперечок між державами і громадянами інших країн (ICSID). Всі країни ЦСЄ є також учасниками Агентства по багатосторонньому гарантуванню інвестицій (MIGA), тим самим надаючи доступ до багатостороннього механізму для страхування від некомерційних ризиків у цих країнах. Нарешті, членство країн ЦСЄ в СОТ обумовило те, що вони є учасниками трьох основних пов'язаних з інвестиціями угод СОТ: Генеральної угоди по торгівлі послугами (GATS), Угоди про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи (TRIMS) і Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS).

Відсутність обмежень на переказ і конвертацію валюти для поточних операцій або для ПІ. Водночас така відсутність обмежень не обов'язково поширюється на портфельні інвестиції. Іноземні компанії можуть вільно конвертувати або переказувати валюту для здійснення платежів за кордон і можуть також переказувати свій дохід після сплати податкових зобов'язань. Капітал може бути вільно репатрійований після ліквідації. Звичайно відсутні обмеження для кредитів від місцевих фінансових установ чи зарубіжних.

У зазначених країнах відсутні обмеження на розподіл і вивезення капіталу підприємствами до материнських іноземних компаній. Питання оподаткування дивідендів, роялті та відсоткових доходів регулюються відповідними двосторонніми угодами щодо уникнення подвійного оподаткування.

Зниження адміністративних бар'єрів для реєстрації та ведення бізнесу в сфері дозвільної системи. Разом з тим, в окремих країнах регіону існує також низка обмежень стосовно володіння і управління для інвестицій іноземних інвесторів. Основні обмеження для іноземного володіння стосуються землі й споруд. Інші обмеження щодо володіння і управління застосовуються у певних сферах виробництва або діяльності стратегічного значення.

Більшість країн ЦСЄ мають системи інвестиційних стимулів. Це є ознакою досить інтенсивної конкуренції за іноземні інвестиції серед країн регіону. Крім субсидій на національному рівні, місцеві органи влади пропонують додаткові стимули, які не координуються

централізовано й інколи надаються інвесторам на індивідуальній основі через податкові або митні пільги. У відповідності до регуляторних норм ЄС інвестиційні стимули усе більше й більше інтегровані в місцевий розвиток, ринок праці і політику в сфері наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок.

Створення нових робочих місць стимулюється за допомогою грантів або повного чи часткового зменшення видатків на навчання / перенавчання працівників, безкоштовною допомогою в пошуку потрібного персоналу, іншими пільгами з боку як структурних фондів ЄС, так і місцевих органів влади. Стимулами для науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи є звільнення від сплати податку з доходу компаній, якщо лабораторію компанії розташовано в університеті або НДІ, зменшення оподаткування для малого й середнього бізнесу в галузі створення інтелектуальної продукції, податкові кредити для інвестицій, можливість створення неоподатковуваних інвестиційних резервів, податкові кредити у сплаті податку з доходу фізичних осіб у разі створення ними об'єктів інтелектуальної власності тощо.

Інвестиційні стимули прив'язуються до розташування інвестицій на територіях із спеціальними умовами функціонування. У більшості країн ЦСЄ є досвід створення територій, привабливих для інвестування, зокрема: вільних економічних зон, індустріально-технологічних парків, науково-технологічних парків, технологічних парків, агро-індустріальних парків, інвестиційних парків, технологічних інкубаторів, бізнес-інкубаторів [5].

Провідну роль у залученні іноземних інвестицій відіграють спеціалізовані агентства стимулювання інвестицій, на які покладено низку обов'язків, спрямованих на спрощення інвестиційного процесу, включаючи забезпечення інформацією про інвестиційні можливості, встановлення зв'язків з постачальниками, надання послуг інвесторам із супроводження інвестицій на початковому етапі, а також після здійснення інвестицій [8].

Для визначення стану інвестиційного клімату територій ОБСЄ використовує три набори змінних:

- економічні умови, зокрема, фінансово-бюджетна, кредитно-грошова і торговельна політика;
- ступінь розвиненості інфраструктури;
- якість управління і наявність інститутів.

До числа інших найважливіших факторів відносяться рівень політичної стабільності, верховенство закону, ступінь довіри до влади і якість нормативно-правового середовища.

Сприятливі економічні умови найбільшою мірою надають можливості для ведення бізнесу та сприяють залученню інвестицій щодо забезпечення сталого розвитку територій. Для формування ділового середовища з такими можливостями необхідно:

- орієнтувати макроекономічну політику на економічне зростання. Зростання ВВП є найважливішим показником для корпоративних інвесторів і збільшує інвестиційний потенціал територій;

- створювати відкриту економіку. Політика, спрямована на лібералізацію торгівлі, вільне переміщення капіталу і вільне пересування робочої сили, стимулює економічну активність територій;

- диверсифікувати економіку. Орієнтація територій виключно на видобувні галузі промисловості робить економіку вразливою перед коливаннями цін на сировинні товари і перешкоджає створенню нових робочих місць;

- розробляти стратегії економічного розвитку. Розробка середньострокових стратегій економічного розвитку територій допомагає компаніям планувати свою діяльність. Більш високий рівень прозорості, що досягається завдяки цьому, також є позитивним сигналом для інвесторів та інших важливих суб'єктів економічної діяльності.

Державні інвестиції у створення ефективно функціонуючих об'єктів інфраструктури територій покращують інвестиційний клімат для ПШ, оскільки означають субсидування сукупних інвестиційних витрат іноземних інвесторів і таким чином підвищують прибутковість інвестиційних проектів. Для транснаціональних корпорацій наявність інфраструктури для розміщення їх інвестицій з метою поставок продукції на глобальні, територіальні ринки або на ринки країн, є особливо важливим, оскільки такі інвестиції за своєю природою орієнтовані на максимальну ефективність.

Належне управління сьогодні визнано вирішальною умовою нормального функціонування ринків і, відповідно, формування привабливих умов для інвестицій та сталого розміщення інвестиційного капіталу. Влада, яку вважають корумпованою, нестабільною або некомпетентною, відлякує інвесторів. Належному управлінню повинні бути притаманні чотири основні якості: передбачуваність, прозорість, підзвітність та участь населення.

Враховуючи значущість належного управління для перехідного періоду в економіці країн Центральної та Східної Європи, ОБСЄ стала грати більш активну роль у проведенні заходів, спрямованих на пропаганду передового міжнародного досвіду у сфері належного управління територіями. До числа заходів, яким надає підтримку ОБСЄ, відносяться передача ноу-хау шляхом обміну фахівцями, а також проведення семінарів, конференцій і навчальних курсів [6].

Захист інвестицій в Україні забезпечується законодавством, а також міжнародними договорами України. Інвесторам, у тому числі іноземним, забезпечується рівноправний режим, що виключає застосування заходів дискримінаційного характеру, які могли б перешкодити управлінню інвестиціями, їх використанню та ліквідації, а також передбачаються умови і порядок вивозу вкладених цінностей і результатів інвестицій [1].

В цілях стимулювання іноземних інвестицій країни ЦСЄ все частіше укладають територіальні інвестиційні договори зі своїми торговими партнерами. Ці міжнародні угоди, що мають обов'язкову силу, призначені для захисту інвесторів з однієї держави-учасника на території іншої держави-учасника. Звичайно в них містяться положення, що відповідають низці принципів, які включають: 1) відсутність дискримінації по відношенню до іноземних інвесторів; 2) «справедливе та рівноправне» ставлення до іноземних інвесторів; 3) зняття вимог до показників діяльності інвестора; 4) необмежена репатріація капіталу і прибутку; 5) захист від експропріації у відповідності з міжнародно-правовими нормами, в тому числі компенсацію за справедливою ринковою вартістю активів при їх вилученні; 6) врегулювання спорів у арбітражі, рішення якого обов'язкові для третіх осіб. Такі договори можуть сприяти зростанню інвестиційних потоків, і в Україні слід уважно розглянути питання про можливість їх укладення з метою стимулювання економічного розвитку територій.

Висновки. Публічне управління в Україні при плануванні економічного розвитку територій має здійснюватися з урахуванням довгострокової перспективи на основі концепції сталого розвитку. Необхідно прагнути до прозорості і підзвітності в діяльності своїх галузей промисловості і організацій, що регулюють їх діяльність. Не вдаючись до примусових заходів, необхідно робити позитивні кроки для стимулювання підвищення рівня корпоративної соціальної відповідальності підприємців. Органи публічного управління територій також повинні сприяти виявленню і впровадженню найкращої практики корпоративної поведінки і розробляти

спільно з бізнесом кодекси професійної етики для різних галузей промисловості, що закріплюють загальноприйняті моральні норми і передбачають їх повсюдне дотримання на добровільній основі.

Для збільшення прямих іноземних інвестицій і розвитку малого та середнього підприємництва необхідно створити сприятливі економічні умови і відмовитися від зайвого державного регулювання, але при цьому вживати заходів щодо забезпечення стабільного зростання інвестицій та сталого довгострокового економічного розвитку територій в результаті таких капіталовкладень. Обмежуючи свою пряму участь у підприємницькій діяльності і контроль над нею, влада разом з тим має контролювати соціальні та екологічні результати цієї діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.91 № 1560-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/ed20100723>.
2. Про Концепцію державної регіональної політики: Указ Президента України від 25.05.2001 № 341 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – Ст. 983.
3. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.09.2010 № 1900-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1900-2010-p>.
4. Державне агентство України з інвестицій та інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.in.gov.ua>.
5. Динаміка інвестиційного клімату країн Східної Європи – досвід для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/june2009/01.htm>.
6. Руководство ОБСЕ по наилучшей практике в области формирования позитивного делового и инвестиционного климата [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.osce.org/ru/eea/19769>.
7. Т. В. Майорова. Інвестиційна діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/investuvannya/investitsiyna_diyalnist_-_mayorova_tv.
8. Як залучати прямі іноземні інвестиції. Практичний посібник для українських міст та районів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.srdc.crimea.ua/pdf/02_How_to_attract_FDI_-_UA.pdf.